

ביאורים

יראת ה' הכרחית לכל אדם ובפרט לבעל התשובה שעליו לפרוש מהחטא. בלב הרבה אנשים נטועה מחשבה שיראת ה' שייכת לכוחות הרגש, ולכן אין צורך בלימוד שכלי כדי לפתחה. אך ההיפך הוא הנכון, כדי להיות ירא ה' באמת יש צורך בלימוד עיוני ומעמיק בענייני היראה [עיי'ן בהקדמה למסילת ישרים]. יניקת 'עבודת היראה' מהחכמה הלימודית צריכה להיות תמידית. לא די בבירור באופן כללי, כיצד האדם מגיע ליראת ה', אלא יש צורך בלימוד ובחשיבה, כיצד לבטא במעשים את פרטי היראה. עקב יניקת 'היראה' מהחכמה נוצרת גם השפעה הפוכה וכך החשיבה השכלית מתקדשת מתוך הדרכתה של היראה.

כדי להתעלות בעבודת ה' לא די ביראה שהיא מביאה בעיקר ל'סור מרע', אלא יש צורך גם בשאיפות גדולות שיובילו את האדם במעלה 'עשיית הטוב'. השאיפות הגדולות נותנות לאדם מרץ לעשייה העתידית, ומדריכות אותו בדרך הישר. השפעת השאיפות הגדולות לא מסתכמת בחיים העתידיים בלבד, אלא בכוחן לתקן את העבר. החטאים פיתחו באדם רצונות רעים ורדודים המקשים על האדם בתהליך התשובה. אולם בכוח השאיפות הטהורות ליומם שוב את הרצון, ולגייס את כל כוחות האדם, שהשתמש בהם עד עתה לעשיית זדונות, לשם עבודת ה' - "זדונות נהפכים לזכויות".

ידועה הדרכתו של הרמב"ם שאדם הנוטה לדרך קיצונית מסוימת, עליו לנטות לקיצוניות השנייה כדי להגיע לדרך הישר. ברוח זו מדריך הרב את בעלי התשובה. בעל התשובה היה שרוי במציאות הנמוכה של החטא, וכדי לתקן את דרכו עליו לנהוג לעת עתה בדרך קיצונית נגדית. עליו לנהוג בחסידות ולדבוק בשאיפה לתשובה. אולם יש אנשים בעלי אופי שונה, להם מתאים יותר לנהוג על מי מנוחות, בדרך המאזנת מיד לאחר חזרתם בתשובה. וישנו גם סוג שלישי של אנשי קודש להם מתאים לנהוג באופן קבוע בהנהגותיו הקיצוניות של בעל התשובה.

הרחבות

• בין בעל תשובה לצדיק

בעל תשובה מכרח ללכת בדרךים עליונים... ישנם אנשים כאלה שנולדים בטבע להיות אפשר להם להיות צדיקים מעקרים. הרב קוק מבדיל כאן בין שני סוגים של בני אדם. כאלה שתכונתם מאפשרת להם ללכת בדרך של צדקות ללא עליות וירידות מרובות, לעומת כאלה שכל הזמן צריכים להיות עסוקים בתשובה, ש"הם הם הקרואים להיות חסידים ואנשי קודש".

חילוק דומה, מצינו בדבריו בפסקה שכותרתה: 'האופי הקבוע והמתנדד': "ישנם אנשים אשר עשה אלהים אותם ישר, שתכונתם שוקטה, וההדרכה הישרה והמנוחה הפנימית היא גורלם הקבוע להם. אמנם אם יתיגעו בתורה, במוסר ובחכמה יעלו במעלות גדולות, אבל בכל אופן הנם אנשי יושר טובים והגונים. גורלם של אלה הוא להיות עסוקים במקצעות המעשים בפועל או בחכמות המעשיות. הצד המוסרי שלהם עומד הוא על עצמו, על עמדו ומנוחתו, יוכל להיות שלא יעלה למעלה רוממה, אבל גם לא ישפל למדרגה שפלה.

אבל סוג שני נמצא שאין בהם מנוחה, עומדים הם תמיד בשיקול, להיות עולים עד לרום שמים, או גם לרדת למעמקי תהומות. אלה צריכים הם לתקן את אישיותם הרוחנית מדי יום ביומו. אלה כשיסגלו לעצמם את אותה הדרך שהם צריכים לה, יעלו מעלה מעלה, אבל אם יעזבו אותה, עלולים הם לרדת מטה מטה. אלה הם שהם צריכים להיות עסוקים תמיד בתורה ועבודה, במוסר וברגשי קודש, וחלילה להם לפרש לדרך ארץ, ולחכמות מעשיות" [אורות הקודש ג, מוסר הקודש פח].

שאלות לדין

- א. מדוע כל כך חמורה יראה נפרדת מחכמה? וכי אין לה ערך כשלעצמה?
- ב. כיצד ידע אדם אם הוא מאלה שנולדו עם טבע להיות צדיק ואין הכרחי לו להיות חסיד?

הצלחת קידר קלמן בן יצחק ומשפחתו

לד. אסור לה להיראה° שתהיה מפרדת מהחכמה כי-אם תמיד תהיה מחברת לה ויניקת ממונה, וממילא משפיעה עליה, וזה נוהג בין בהזרחה הפללית° של הברקת היראה והחכמה בנפש, בין בכל הפרטים המסתעפים שלהם, שעל כל פרט של פרטי היראה צריכה החכמה להאיר את אורה, ומתוהו כל פרט מפרטי החכמה צריכה יראת אלהים, בכל ערכיה, המעשית, המדתי, הרגשי, וגם הדמיוני, להיות מתפרנסת, ומהחבור המתאים של אלה שני המאורות מאירה נשמות האדם, והופעת התשובה, רווית העדן, השמחה והחיים, באה לעולם.

לה. השאיפות השכליות הבהירות מרוממות את האדם מעל חוג המעשה המצומצם°. השאיפות השכליות הבהירות בשעה שהן מבססות יפה הן מזרזות אותו בתקון המעשה של להבא ומישרות לפניו את דרך החיים. אמנם פועלות הן גם כן סקול דרך תשובה על העבר, שאין קלקולי המעשה חוסמים את ארח חיו, מפני שהוא מפיר בבהירות עד כמה אור הדעת, המכינה ומייסדת את התשובה, עוקר את כל שרשי הרע מיסודם העקרי ומחזירם לטובה, וזדונות מתהפכים לזכויות.

לו. כשאדם רוצה להיות דוקא צדיק גמור°, קשה לו להיות בעל תשובה°. על כן ראוי לו לאדם, שתמיד ישם אל לבו את השאיפה להיות בעל תשובה° שקוע ברעיון התשובה ושואף להתגשמותה המעשית, ואז תוכל תשובתו להרים אותו למעלה, עד מדת צדיקים גמורים, ולמעלה מזה.

לז. בעל תשובה מכרח ללכת בדרךים עליונים, בארחות חסידות ומחשבה קדושה°. אכן ישנם אנשים כאלה שנולדים בטבע להיות אפשר להם להיות צדיקים מעקרים°. והם גם אם נזדמנו שחטאו ועושים תשובה, יכולים אחר תשובתם להיות בארחות חיים בדרך צדיקים דמעקרא°, לא בתגברת להבת קדשה נפרת וחושקות תדירה. אבל אותם שמטבעם יש בהם נשמות כאלה, שתמיד הם צריכים לתשובה, הם הם הקרואים להיות חסידים ואנשי קדש.

להיראה - יראת ה', היחס הנכון לקב"ה. הזרחה הפללית - השפעות כלליות. חוג המעשה המצומצם - פרטי המעשים שהאדם מורגל בהם. דוקא צדיק גמור - שאין לו נפילות כלל. קשה לו להיות בעל תשובה - בעל ניסיונות ומאבקים, נפילות וניצחונות. השאיפה להיות בעל תשובה - בעל שאיפה תמידית להתקדמות ותיקון. בעל תשובה מכרח וכו' - בעל תשובה צריך להטות את מעשיו להנהגה חדשה ועוצמתית בקדושה. דמעקרא - ככתחילה.

